

В.В. ПОПКО

*Вадим Вікторович Попко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

ORCID: 0000-0001-8358-7721

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРОТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ 2000 Р. (ПАЛЕРМСЬКА КОНВЕНЦІЯ): УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ

Постановка проблеми. Транснаціональна організована злочинність – це великий бізнес, який приносить багатомільйонні прибутки й численну кількість жертв. Першим глобальним міжнародним документом у боротьбі з цією проблемою є *Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності*, ухвалена у Нью-Йорку на 62-му пленарному засіданні 55 сесії Генеральної Асамблеї ООН Резолюцією 55/25 від 15 листопада 2000 р. (Конвенція ООН 2000 р., Палермська конвенція), та протоколи, які її доповнюють, що свідчить про усвідомлення міжнародною спільнотою завдання боротьби із транснаціональною злочинністю.

Транснаціональна організована злочинність охоплює практично всі серйозні злочинні дії, спрямовані на отримання прибутку й здійснені організованими групами, за участі більше ніж однієї країни. Існує багато видів діяльності, які входять у категорію транснаціональної організованої злочинності: незаконний обіг наркотиків, незаконне ввезення мігрантів, торгівля людьми, відмивання коштів, незаконний обіг вогнепальної зброї, піратство, тероризм, екологічні злочини тощо. Кожен рік велика кількість людей стає жертвами організованої злочинності із пов'язаних з наркотиками проблем зі здоров'ям, насильством, торгівлею людьми, незаконним ввезенням мігрантів, вогнепальної зброї тощо. Із майже універсальною ратифікацією Конвенція ООН 2000 р. є світовим досягненням, що пропонує співробітництво в рамках боротьби з організованою злочинністю всім державам-членам Організації Об'єднаних Націй.

Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності із застереженнями і заявами Законом України № 1433-IV від 4 лютого 2004 р. (набула чинності 21 травня 2004 р.) і тим самим взяла на себе зобов'язання вжити низку заходів, у тому числі: криміналізувати внутрішні злочини (участь в організованій злочинній групі, відмивання коштів, корупція), прийняти правила екстрадиції, підтримувати співробітництво у правоохоронній діяльності, сприяти підготовці кадрів і технічної допомоги в боротьбі з транснаціональною злочинністю тощо.

Метою статті є дослідження змісту Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та її місце в системі джерел транснаціонального кримінального права.

Аналіз останніх досліджень. Відправною точкою для сучасних дослідників є класичні праці визнаних світовою спільнотою вчених у сфері міжнародного кримінального права, зокрема М. Бассіуні, І. Блищенко, Н. Бойстера, М. Буроменського, В. Буткевича, Г. Верле, А. Кассезе, І. Лукашука, А. Наумова, Ф. Сендс, У. Шабаса та інших. Останнім часом у вітчизняній науці з'явилась низка праць (Н. Зелінська, О. Солоненко) та захищено декілька дисертацій (Н. Дрьоміна, Т. Сироїд), присвячених окремим проблемам транснаціонального кримінального права. Більшість з них стосуються проблем транснаціональної злочинності та діяльності органів міжнародної кримінальної юстиції, зокрема заснування міжнародних трибуналів *ad hoc*, Міжнародного кримінального суду та їх юрисдикції. Дослідження системи джерел права цієї сфери правового регулювання допоки спеціально не проводились, проте окремі аспекти таких правових документів, як Статут Нюрнберзького трибуналу й інших міжнародних трибуналів, Римський статут Міжнародного кримінального суду, міжнародні конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1954 р., проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1998 р., а також Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. стали предметом вивчення Н. Зелінської, Н. Дрьоміної, Т. Мансурова, В. Михайлова та інших вчених. Ця Конвенція є надзвичайно важливою з огляду на ту небезпеку, яку несе людству транснаціональна злочинність.

Виклад основного матеріалу. 12–15 грудня 2000 р. в м. Палермо (Італія) відбулась Політична конференція високого рівня, скликана для підписання Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та двох додаткових протоколів до неї – проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітря та про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми.

У роботі цього представницького міжнародного форуму взяли участь 148 делегацій. Підписала Конвенцію велика кількість учасників Конференції – 128 держав, що свідчить про те величезне значення, яке держави-члени ООН надають питанням розширення міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю і створення правової бази взаємодії у цій сфері.

Активна діяльність з ухвалення конвенції у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю почалась наприкінці XIX ст. У зв'язку з Неапольською політичною декларацією і Глобальним планом дій проти організованої транснаціональної злочинності, прийнятих Всесвітньою конференцією з боротьби з транснаціональною організованою злочинністю в Неаполі в листопаді 1994 р., на регіональному семінарі на рівні міністрів, що відбувся в м. Буенос-Айрес 27–30 листопада 1995 р., було заявлено про необхідність розробки такої міжнародної конвенції. У Буенос-Айресі була ухвалена Декларація із запобігання організованій транснаціональній злочинності та боротьби з нею¹, в якій держави Латинської Америки і Карибського басейну висловили зацікавленість своїх урядів у подальшому вивченні питання про переваги такої міжнародної конвенції та запропонували елементи для включення до неї. На регіональному семінарі на рівні міністрів країн Африки із організованої транснаціональної злочинності й корупції, що відбулась у Дакарі 21–23 липня 1997 р., була ухвалена Дакарська декларація про запобігання організованій транснаціональній злочинності й корупції і боротьби з нею. Держави африканського регіону заявили про свою рішучу підтримку наміру розробити міжнародну конвенцію проти організованої транснаціональної злочинності та внесли з цією метою конкретні пропозиції. Вони закликали всі держави сприяти розробці цього документа і взяти в ній активну участь, доклавши зусиль до того, щоб усунути розбіжності і вирішити концептуальні чи матеріально-правові проблеми, з метою завершити цей процес у максимально короткі строки². У 1998 р. на регіональному семінарі щодо організованої транснаціональної злочинності й корупції на рівні міністрів країн Азії, що відбувся у Манілі 23–25 березня, була прийнята Манільська декларація із запобігання транснаціональній злочинності й боротьби з нею³.

Матеріали цих семінарів були покладені в основу проекту Рамкової конвенції ООН проти організованої злочинності, який був представлений Польщею і прийнятий до відома Генеральною Асамблеєю на 51-й сесії⁴. Резолюцією 52/85 від 12 грудня 1997 р. Генеральна Асамблея ООН постановила заснувати міжурядову групу експертів для розробки попереднього проекту можливої всеосяжної міжнародної конвенції проти транснаціональної організованої злочинності⁵. Ця група експертів підготувала й подала на розгляд Комісії із запобігання злочинності й кримінальному правосуддю доповідь, в якій були викладені варіанти змісту міжнародної конвенції проти організованої транснаціональної злочинності⁶.

Подальша розробка конвенції й міжнародних матеріалів для обговорення питання про розробку міжнародних документів, присвячених торгівлі жінками та дітьми, боротьби з незаконним виготовленням і обігом вогнепальної зброї, його складових частин і компонентів та боєприпасів до нього, а також незаконному провозу і транспортуванню мігрантів, у тому числі й морем⁷, була перенесена в міжурядовий Спеціальний комітет, створений за рекомендацією Комісії із запобігання злочинності та кримінального правосуддя й Економічної і соціальної ради Генеральною Асамблеєю. Спеціальний комітет протягом січня 1999 р. – липня 2000 р. провів десять сесій Комітету, на останній з яких була завершена робота над узгодженням положень Конвенції.

Резолюцією 53/111 від 9 грудня 1998 р. Генеральної асамблеї ООН на 53-й сесії було прийнято рішення про підготовку до ухвалення Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності, що включало положення про введення кримінальної відповідальності за організацію і участь у злочинних об'єднаннях, відмивання коштів, корупцію і протидію правосуддю⁸. Тоді ж було постановлено розробити три протоколи, що доповнили б Конвенцію: 1) про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми, та покарання за неї; 2) незаконне ввезення мігрантів по суші, морю і повітря; 3) незаконне виготовлення та обіг вогнепальної зброї, її складових частин, компонентів і боєприпасів. Розробка конвенції велась в активному режимі протягом двох років під керівництвом заступника Генерального секретаря ООН Піно Арлаккі.

Як зазначалось у резолюціях Генеральної Асамблеї 53/111 та 53/114, Конвенція покликана функціонувати як самодостатній і самостійний документ, бути всеосяжною, а додаткові міжнародно-правові документи розглядалися як факультативні протоколи до конвенції, що охоплювали б сфери, які потребують конкретності, яку конвенція не може забезпечити⁹.

Дискусійними в ході роботи над проектом конвенції постали питання щодо формулювання загальноприйнятого визначення транснаціональної злочинності та визначення сфери застосування цієї конвенції. В основу дефініції транснаціонального злочину було покладено так званий «тест тяжкості» в об'єднанні з причетністю до злочину організованого кримінального угруповання, тобто злочин, що охоплюється конвенцією, повинен бути: а) достатньо тяжким і б) до нього повинна бути причетна організована кримінальна група, тобто злочин повинен включати ознаки транснаціональності й елементи, властиві організованій злочинності. Також виникла необхідність дати в конвенції перелік діянь, що належить до цієї категорії. Такий підхід мав свої переваги. Не дивлячись на спільне розуміння терміна «транснаціональний організований злочин», його конкретне наповнення може бути різним. Перелік злочинних діянь дозволяє чітко встановити, які саме злочини належать до цієї категорії.

Переліки злочинів, що пропонувались державами, дають уявлення про те, який зміст вкладався ними в поняття «транснаціональний організований злочин». Зокрема, урядом Єгипту було запропоновано включити

до переліку наступні злочини: незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин, «відмивання» грошей, торгівля жінками і дітьми, незаконне провезення і транспортування мігрантів, підробка грошових знаків, незаконна торгівля предметами культури чи їх викрадення, незаконний обіг ядерного матеріалу чи його викрадення, його використання чи загроза неправильного поводження з ним; терористичні акти, як вони визначаються у відповідних міжнародних конвенціях; незаконне виготовлення і обіг вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин та інших відповідних матеріалів; незаконний обіг автотранспортних засобів, їх частин і компонентів чи їх викрадення; акти корупції; незаконний обіг органів людського тіла; незаконний доступ до комп'ютерних систем і електронного обладнання чи її незаконне використання, включаючи електронне переведення коштів; незаконний обіг біологічних і генетичних матеріалів чи їх викрадення. З огляду на динамічні, постійно мінливі форми злочинної діяльності, щоб уникнути обмеження міжнародно-правового впливу держав, країни Євросоюзу категорично відкинули такий підхід, висловивши думку, що буде вельми складно досягнути консенсусу відносно списку злочинів із-за значного розходження умов у різних регіонах світу.

Суттєві розбіжності були подолані й Спеціальний комітет із розробки Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності 28 липня 2000 р. схвалив проект конвенції. Дещо пізніше, на сесії, що відбулась 2–28 жовтня 2000 р., Спеціальний комітет завершив розробку проекту протоколу по запобіганню і припиненню торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, а також проекту протоколу проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнюють конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності¹⁰. Робота над проектом протоколу проти незаконного виготовлення і обігу вогнепальної зброї не була завершена.

Політична конференція високого рівня в м. Палермо завершилась підписанням Конвенції та протоколів до неї й Резолюцією 55/25 від 15 листопада 2000 р. Генеральна Асамблея ООН відкрила для підписання Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності й два протоколи: Протокол із запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію, і Протокол проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітря, що також доповнює цю Конвенцію, а також закликала всі держави підписати й ратифікувати ці документи якомога скоріше, з тим щоб забезпечити набрання ними юридичної сили швидше.

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. концептуально охоплює найбільш важливі питання боротьби із транснаціональною злочинністю, є узагальнюючим міжнародно-правовим договором (41 стаття), норми якого регулюють наступні відносини: криміналізацію окремих видів злочинів; юрисдикцію держав-учасниць та відповідальність юридичних осіб; переслідування, винесення судового рішення і санкції; конфіскацію та арешт; видачу, передачу засуджених осіб; захист свідків; взаємну правову допомогу держав-учасниць; спільні розслідування; передачу кримінального провадження; дається визначення й характеристика окремих понять та багато інших питань організаційного, матеріального та технічного характеру. Метою Конвенції є сприяння у співробітництві у справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею (ст. 1)¹¹.

У процесі ухвалення Палермської конвенції визначення основних концептуальних понять «транснаціональний злочин» та «транснаціональна організована злочинність» не отримали однозначного тлумачення й допоки дискутуються в юридичній літературі. Н.А. Зелінська відмічає, що «у процесі розвитку міжнародного співробітництва у протидії транснаціональній організованій злочинності, поряд з кримінологічною версією, яка не вимагає строго нормативного визначення, термін «транснаціональний організований злочин» став використовуватися для визначення сфери міжнародного співробітництва у кримінальному переслідуванні правопорушників. Це створило необхідність напрацювання чітких параметрів цього поняття»¹².

У статті 2 дається визначення понять «організована злочинна група», «серйозний злочин», «структурно оформлена група», «майно», «доходи від злочину», «арешт», «виймка», «конфіскація», «основне правопорушення», «контрольована поставка» та «регіональна організація економічної інтеграції». Поняття «серйозний злочин» не є чітко визначеним юридичним терміном, проте в п. b цієї статті дається роз'яснення, що це діяння, яке карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання.

Не дивлячись на те, що в Конвенції не міститься прямого визначення транснаціональної організованої злочинності, проте, виходячи зі змісту ст. 3, можна зробити висновок, що до неї належать злочини, які мають транснаціональний характер і здійснені за участі організованої злочинної групи (ст. 3 п. 2). Транснаціональний характер злочин має у випадку, якщо він: вчинений більш ніж в одній державі; вчинений в одній державі, проте істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі; вчинений в одній державі, але за участі організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі; вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі. Очевидно, такий підхід дозволить застосовувати Конвенцію для правової допомоги або співробітництва оперативних підрозділів різних держав з метою виявлення, попередження, припинення, розкриття і розслідування всіх злочинів, що представляють достатньо високу ступінь суспільної небезпеки, стосуються юрисдикції та інтересів двох і більше держав.

Під організованою групою в Конвенції розуміється структурно оформлена група у складі трьох і більше осіб, що існує протягом певного часу і діє узгоджено з метою здійснення одного чи кількох серйозних конвенційних злочинів, щоб отримати, прямо чи опосередковано, фінансову чи іншу матеріальну вигоду. Численний

склад організованої групи був підданий ґрунтовному розгляду ходу роботи Спеціального комітету. У результаті зупинились на тому, що в контексті Конвенції організовану групу можуть утворити три й більше особи.

У Конвенції віднесені до транснаціональних кримінальних злочинів такі небезпечні діяння як участь в організованій злочинній групі (ст. 5), відмивання злочинних доходів (ст. 6), корупція (ст. 8), перешкоджання здійсненню правосуддю (ст. 23). При конструюванні ст. 5 Конвенції, що закріплює зобов'язання держав криміналізувати участь в організованій злочинній групі, розробники враховували інтереси різних держав з властивими їм правовими системами. До відома були взяті як американська концепція змови, відповідно до якої самі факти створення злочинної організації і участі в ній розглядаються як закінчені злочини, так і теорія співучасті, що використовується у континентальному праві, в якій змова на здійснення злочину чи пошук спільників оцінюється як приготування до відповідного злочину.

У нормах Конвенції фіксуються зобов'язання держав-учасниць приймати законодавчі й інші заходи з тим, щоб визнати в якості кримінально карних певні діяння, здійснені навмисно (ст. 7, 9). Характеристика криміналізованих діянь доповнюється заходами, орієнтованими на встановлення внутрішнього режиму регулювання й нагляду та на забезпечення ефективних дій державних органів.

Відзначимо серйозну увагу, приділену в Конвенції протидії відмиванню коштів від злочинів. У зв'язку з цим передбачено, що держави не тільки повинні прагнути криміналізувати відмивання коштів, а й зобов'язані встановлювати всезагальний режим нагляду щодо банків й інших фінансових установ з метою недопущення й виявлення всіх форм відмивання грошових коштів. Такий режим повинен включати і вимоги про ідентифікацію особи клієнта, ведення звітності й надання інформації про підозрілі угоди. При встановленні таких заходів Конвенція закликає керуватися ініціативами багатосторонніх організацій, зокрема Спеціальної фінансової комісії з проблем відмивання коштів. Крім того, з метою боротьби з відмиванням закріплені також конфіскація і арешт доходів від злочинної діяльності, механізм міжнародного співробітництва і розпорядження конфіскованим майном, а також рекомендовано скорочувати можливості для організованих злочинних груп використовувати доходи від злочинів на законних ринках. Такі заходи можуть включити, зокрема, попередження зловживань ліцензіями на здійснення комерційної діяльності; позбавлення за рішенням суду на певний період часу осіб, засуджених за злочини, що охоплюються Конвенцією, права займати посади керівників юридичних осіб і створення реєстру таких осіб.

У статті 11 (п. 6) Конвенції закріплено принцип, згідно з яким визначення злочинів входить у сферу внутрішнього законодавства кожної держави-учасника. У національному праві цілком можуть бути визнані в якості кримінально карних діяння, які є дещо іншими за своїм охопленням (наприклад, два чи кілька злочинів за внутрішнім правом можуть складати один злочин, охоплений Конвенцією), особливо коли це відображає раніше існуюче законодавство і прецедентне право. Таким чином, положення Конвенції і протоколів до неї встановлюють лише мінімальні стандарти, яких держави повинні дотримуватися в інтересах узгодженості. Держави-учасниці можуть перевищувати ці стандарти, оскільки кожна держава зберігає за собою право не обмежуватися ними. У статті 34 (п. 3) обумовлено, що «кожна Держава-учасник може приймати більш строгі чи суворі заходи, ніж заходи, передбачені цією Конвенцією, для запобігання транснаціональній організованій злочинності й боротьби з нею». Перш ніж використати формулювання чи терміни, вживані в Конвенції, укладачам національних законів рекомендується перевірити їх відповідність опису інших злочинів, визначенням і законодавчій практиці, що існують у даній країні. Конвенція була розроблена для спільних цілей, внаслідок чого рівень абстракції Конвенції вище, ніж це необхідно для внутрішнього законодавства. Тому замість того, щоб дослівно включати ті чи інші положення Конвенції до свого законодавства, укладачам національних законів рекомендується передавати їх дух і сенс¹³.

Крім того, Палермською конвенцією було стандартизовано поняття організованої злочинної групи і введені стандарти, спрямовані на забезпечення міжнародного співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю. До Конвенції включені положення про співробітництво правоохоронних органів різних держав. Відповідно до принципів, що склались у міжнародному праві, вирішені питання юрисдикції, у тому числі універсальної кримінальної юрисдикції, видачі, передачі засуджених осіб, інших форм взаємної правової допомоги, спільних розслідувань, передачі кримінального провадження. У Конвенції також передбачаються організація міжнародного співробітництва з питань конфіскації доходів від злочинів, майна, обладнання чи інших засобів здійснення злочинів, видача злочинців, надання взаємної правової допомоги та будь-якого іншого виду допомоги, що не суперечить внутрішньому законодавству запитуваної держави-учасниці. Крім того, Конвенція орієнтує на створення системи протидії зловживанням зі сторони організованих злочинних груп процедурами торгів, що проводяться публічними органами, субсидіями і ліцензіями, що видаються публічними органами для здійснення комерційної діяльності, а також використання для попередження зловживань юридичних осіб. У світлі останнього пропонується створити публічний реєстр юридичних і фізичних осіб, що беруть участь у заснуванні юридичних осіб, управління ними та їх фінансуванні. Можливо також вести реєстр осіб, засуджених за злочини, що охоплюються Конвенцією, і позбавлених права займати посади керівників юридичних осіб.

Надання правової допомоги і видача, а також співробітництво правоохоронних органів у непроцесуальних формах, що є одними з найважливіших практичних проблем боротьби з транснаціональною злочинністю, також знайшли широке висвітлення в Конвенції. Поряд із цим тут містяться і положення, спрямовані на розширення спеціальних методів розкриття злочинів (агентурні операції, поставки, що контролюються, електронне прослуховування, співробітництво громадян з правоохоронними органами).

У Конвенції міститься рекомендація державам включити до національного законодавства правило про покладення обов'язку доказування законності походження майна, що належить особі, яка притягується до кримінальної відповідальності у зв'язку з приналежністю до організованої злочинної діяльності, на цю особу. Проте слід врахувати, що, за законодавством європейських держав, конфіскація можлива лише щодо знарядь і засобів здійснення злочинів, а також предметів, добутих злочинним шляхом. У якості механізму протидії росту транснаціональної злочинності Конвенція пропонує вважати систему звітності, що складається, держави-учасниці перед Генеральним секретарем ООН про розвиток національного законодавства у зазначеній сфері регулювання.

Важливе місце в Конвенції займають питання надання правової допомоги у розслідуванні, кримінальному переслідуванні й судовому розгляді у зв'язку з транснаціональними злочинами, до здійснення яких причетна організована злочинна група. Взаємна правова допомога, порядок здійснення якої детально розписаний у ст. 28 Конвенції, може представлятися в максимальному можливому обсязі. Зокрема, вона може включати отримання показань свідків чи заяв; вручення судових документів; проведення обшуку, вилучення чи арешту; огляд об'єктів і ділянок місцевості; надання інформації, речових доказів і висновків експертів; виявлення чи відстеження доходів від злочинів, майна, засобів здійснення злочинів чи інших предметів для цілей доказування; сприяння добровільній явці тощо.

Окремі норми Конвенції характеризуються предметними зв'язками з такими документами Ради Європи, як Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності 1990 р. і Кримінально-правова конвенція про корупцію 1999 р. (остання стикується з Цивільно-правовою конвенцією про корупцію 1999 р.). У них суміщені заходи, які повинні бути вжиті на національному рівні, і міри у сфері міжнародного співробітництва.

Як зазначає Н.А. Зелінська, «Конвенція і протоколи визнані в якості важливого внеску у розвиток міжнародного кримінального права. Їх здійснення вимагає від держав і Організації Об'єднаних Націй вирішення складних завдань. Для виконання зобов'язань, передбачених у Конвенції і протоколах, багатьом державам необхідно прийняти нові закони чи внести зміни до чинного законодавства, а також укріпити свої правоохоронні структури і системи кримінального правосуддя»¹⁴.

Висновки. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та протоколи до неї є міжнародно-правовим документом, універсальність якого підтверджується, по-перше, кількістю держав, що брали участь у її розробці, підписанні та стали її учасниками, по-друге, широким колом охоплюваних проблем. Перш за все, це стосується вимоги криміналізувати: створення організованої злочинної групи і участь у ній; відмивання грошових коштів (доходів); акти корупції; перешкоджання здійсненню правосуддя. Універсальний характер Конвенції виявляється і в широкому наборі заходів, спрямованих на попередження транснаціональної організованої злочинності: встановлення всеосяжного внутрішнього режиму регулювання і нагляду щодо банків і небанківських фінансових установ, недопущення і виявлення усіх форм відмивання коштів; вжиття заходів для забезпечення ефективних дій органів держав-учасниць у сфері попередження і виявлення корупції серед публічних посадових осіб і покарання за неї; конфіскацію майна та арешт; екстрадицію, захист свідків і потерпілих тощо.

З прийняттям Конвенції отримали «легалізацію» терміни «транснаціональна злочинність», «транснаціональна організована злочинність», які вже давно поширені в сучасній юридичній літературі та міжнародно-правових документах. У подальшому все більше використовуються ці терміни, що підкреслює тісний зв'язок цих двох характеристик явища, що розглядається. Він отримав поширення як у сучасній юридичній літературі, у тому числі вітчизняній, так і в міжнародно-правових документах.

Слід зазначити, що Конвенцію було розроблено для загальних цілей, внаслідок чого рівень абстракції Конвенції є вищим, ніж це необхідно для внутрішнього законодавства. Для виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією і протоколами, багатьом державам необхідно прийняти нові закони чи внести зміни до чинного законодавства, а також зміцнити свої правоохоронні структури і системи кримінального правосуддя.

Однак, Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, як й інші міжнародно-правові документи, не містить єдиного концептуального підходу до питань контролю і профілактики транснаціональної злочинності. У першу чергу це стосується діянь, що посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього представляють міжнародну суспільну небезпеку (здійснюються особами (групами осіб) поза політикою будь-якої держави, заради досягнення власних протиправних цілей). Проте прийняття єдиного документа є необхідним для вироблення комплексного підходу і єдиної ефективної стратегії співробітництва у сфері боротьби із серйозними формами транснаціональної організованої злочинності.

Послідовне вивчення проблем протидії організованій злочинності привело до вироблення основних принципів міждержавного співробітництва у сфері боротьби з даним явищем. У числі основних можна виділити: уніфікацію нормативно-правової бази протидії транснаціональній злочинності; протидію фінансуванню організованій злочинності; імплементацію норм міжнародного права у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю в національне законодавство.

¹ UN Doc. E/CN. 15/1996/2/Add. I.

² Там само.

³ UN Doc. E/CN. 15/1998/6/Add. I.

⁴ UN Doc. A/RES/51/120.

⁵ UN Doc. E/CN. 15/1997/7/Add. 2.

⁶ UN Doc. E/CN. 15/1998/5.

⁷ UN Doc. A/RES/53/111.

⁸ Там само.

⁹ UN Doc. A/RES/53/111, UN Doc. A/RES/53/114.

¹⁰ UN Doc. A/AC/254/4/Add. 1 / Rev. 6

¹¹ Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789

¹² Зелінська Н.А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2006. 486 с.

¹³ Руководство для законодательных органов по осуществлению Протокола против незаконного ввоза мигрантов по суше, морю и воздуху, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. П. 30. URL: <http://www.un.org/russian/events/IIthcongress/part3.pdf>

¹⁴ Зелинская Н.А. Международные преступления и международная преступность: монография / Одесская национальная юридическая академия. Одесса: Юридична література, 2006. 568 с. С. 246.

References:

UN Doc. E/CN. 15/1996/2/Add. I [in English].

UN Doc. E/CN. 15/1998/6/Add. I [in English].

UN Doc. A/RES/51/120 [in English].

UN Doc. E/CN. 15/1997/7/Add. 2 [in English].

UN Doc. E/CN. 15/1998/5 [in English].

UN Doc. A/RES/53/111 [in English].

UN Doc. A/RES/53/111, UN Doc. A/RES/53/114 [in English].

UN Doc. A/AC/254/4/Add. 1 / Rev. 6 [in English].

Konventsiia OON proty transnatsional'noi orhanizovanoi zlochynnosti, ukhvalena Rezoliutsiieiu 55/25 Heneral'noi Asamblei vid 15 lystopada 2000 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 [in Ukrainian].

Zelins'ka, N.A. (2006) *Mizhnarodno-pravova kontsepsiia mizhnarodnoho zlochynu*: dys... d-ra iuryd. nauk. Odesa: Odes'ka natsional'na iurydychna akademiia [in Ukrainian].

Rukovodstvo dlia zakonodatel'nykh orhanov po osuschestvleniyu Protokola protyv nezakonnoho vvoza myhrantov po sushe, moriu y vozdukhу, dopolniaiusheho Konventsiyu Orhanyzatsyy Ob'edynennykh Natsyj protyv transnatsyonal'noj orhanyzovannoy prestupnosti. P. 30. URL: <http://www.un.org/russian/events/IIthcongress/part3.pdf> [in Russian].

Zelynskaia, N.A. (2006) *Mezhdunarodnye prestupleniya y mezhdunarodnaia prestupnost'*. Odessa: Yurydychna literatura [in Russian].

Резюме

Попко В.В. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (Палермська конвенція): умови прийняття, структура, зміст.

У статті досліджується одне з основних джерел транснаціонального кримінального права – Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена у 2000 р. (Палермська конвенція). Увага автора зосереджена на умовах прийняття Конвенції, міжнародних форумах (конференціях, регіональних семінарах, засіданнях комісій і комітетів), обговореннях положень документу та дискусійних проблемах. Структурно Конвенція охоплює питання, пов'язані із визначенням категорій, злочинів, їх криміналізацію та заходи, що застосовуються для боротьби з ними. Окремі частини Конвенції присвячені питанням взаємної правової допомоги та співробітництва держав у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю. Автор відзначає основні концептуальні змістовні положення Конвенції, які передбачають, що транснаціональна організована злочинність охоплює практично всі серйозні злочинні дії, спрямовані на отримання прибутку й здійснені організованими групами, з участю більше ніж однієї країни (незаконний обіг наркотиків, незаконне ввезення мігрантів, торгівля людьми, відмивання коштів, незаконний обіг вогнепальної зброї, піратство, тероризм, екологічні злочини тощо). Відзначається, що Палермська конвенція являється універсальним документом, володіє певним ступенем узагальненості, ратифікована більшістю держав-учасниць, не суперечить положенням внутрішнього законодавства держав-учасниць цього договору й закликає їх до співробітництва у рамках боротьби з організованою злочинністю.

Ключові слова: конвенція, транснаціональна організована злочинність, криміналізація, злочин, співробітництво.

Резюме

Попко В.В. Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности 2000 г. (Палермская конвенция): условия принятия, структура, содержание.

В статье исследуется один из основных источников транснационального уголовного права – Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности, принята в 2000 г. (Палермская конвенция). Внимание автора сосредоточено на условиях принятия Конвенции, международных форумах (конференциях, региональных семинарах, заседаниях комиссий и комитетов), обсуждениях положений документа та дискуссионных проблемах. Структурно Конвенция охватывает вопросы, связанные с определением категорий, преступлений, их криминализацию и мероприятия, которые применяются для борьбы с ними. Отдельные части Конвенции посвящены вопросам взаимной правовой помощи, а также сотрудничества государств в сфере борьбы с транснациональной организованной преступностью. Автор отмечает основные концептуальные содержательные положения Конвенции, которые предусматривают, что транснациональная организованная преступность охватывает практически все серьезные преступные действия, направленные на получение прибыли и совершенные организованными группами, с участием больше чем одного государства (незаконный оборот наркотиков, неза-

конный ввоз мигрантов, торговля людьми, отмывание денег, незаконный оборот огнестрельного оружия, пиратство, терроризм, экологические преступления и др.). Отмечается, что Палермская конвенция является универсальным документом, владеет определенной степенью обобщения, ратифицирована большинством государств-участниц, не противоречит положениям внутреннего законодательства государств-участниц этого договора и призывает их к сотрудничеству в рамках борьбы с организованной преступностью.

Ключевые слова: конвенция, транснациональная организованная преступность, криминализация, преступление, сотрудничество.

Summary

Vadym Popko. The United Nations Convention against Transnational Organized Crime (the Palermo Convention): conditions for ratification, structure, content.

The article examines one of the main sources of transnational criminal law - the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, adopted in 2000 (the Palermo Convention). The Palermo Convention is aimed at establishing definitions and ways to prevent and fight transnational organized crime. It became the first comprehensive modern document to generally address the issues connected with transnational organized crime.

The author's attention is focused on the conditions of the adoption of the Convention, international forums (conferences, regional seminars, meetings of commissions and committees), discussion of the provisions of the document and disputable issues.

Structurally, the Convention covers issues related to the definition of categories, crimes, their criminalization and the measures applied to combat them. Certain parts of the Convention are devoted to issues of mutual legal assistance and cooperation of states in the field of combating transnational organized crime. The Convention obliges state to take all possible measures to prevent and combat transnational organized crime. It is important that the Convention is applied only on the basis of sovereignty and territorial integrity of states.

The author notes the main conceptual content of the Convention, which stipulates that transnational organized crime covers virtually all serious criminal profitable actions committed by organized groups involving more than one country (illicit drug trafficking, smuggling of migrants, trafficking in persons, laundering illicit traffic in firearms, piracy, terrorism, environmental crime, etc.).

It is noted that the Palermo Convention is a universal document, has a certain degree of generalization, is ratified by the majority of States parties, does not contradict the provisions of the domestic legislation of the States parties to this treaty and calls on them to cooperate in the fight against organized crime.

Key words: convention, transnational organized crime, criminalization, crime, cooperation.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.40

УДК 341.33

Г.В. ГАБРЕЛЯН

*Гоар Валеріївна Габрелян, аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка**

ORCID: 0000-0002-0346-4551

ВЗАЄМОДІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ, МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ПИТАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Постановка проблеми. Забезпечення права на отримання медичної допомоги та права на здоров'я в умовах збройного конфлікту є одним зі «стовпів» міжнародного гуманітарного права та діяльності Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Головне завдання усіх заінтересованих сторін в забезпеченні даного права полягає не в закріпленні певних норм чи їх перегляді, удосконаленні, а саме в їх імплементації, адже недостатній рівень освіченості сторін у збройному конфлікті, зростання кількості актів насильства проти медичного персоналу як в міжнародних, так і в неміжнародних збройних конфліктах зумовлює неможливість гарантування такого основоположного права кожної людини, як право на здоров'я та отримання медичної допомоги при хворобі чи пораненні. Через постійні збройні сутички персонал лікарень та інших медичних закладів може закривати такі заклади, їх можуть захоплювати організовані збройні групи та перетворювати на військові об'єкти, позбавляючи жителів тих територій права на отримання елементарної медичної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти даної проблематики вивчали з позицій міжнародного права українські вчені В.Ф. Антипенко, М.М. Гнатовський, В.В. Гутник, Т.Р. Короткий та ін. Серед зарубіжних вчених у галузі міжнародного права варто відзначити роботи Р. Абі-Сааба, Г. Акре, Х. Гасера, П. Гріма, К. Доди, С. Дітріха, К. Дормана, М. Ібанга, Є. Пеїча, В.М. Русинової, О.М. Трикоза та ін.

© Г.В. Габрелян, 2019

* *Hoar Habrelian, postgraduate student of Taras Shevchenko National University of Kyiv*